

برجی صافی

برجی صافی

دار الفنون

الشیخ الفاضل محمد علی قزوینی

تاریخی ، اجتماعی ، دینی ، فلسفی

تشریح نانی - ۱۹۲۵

شہزادہ ہاشمی - اوقاف مطبعہ سی

۱۳۴۱

— شیخ الاطبا —

ابوبکر محمد بن زکریا الرازی

اسلام فلسفه و اطباسی آرسنده پازلاق بر شهرتی حائر اولان؛ شرقه و غربه کندیسنی طائیدن اعظم متفکرین اسلامیه دن بری شهبه یوق که شیخ الاطبا ابوبکر محمد بن زکریا الرازی در .

رازی علمنده کی احاطه و وسعتی، آثار علمیه سنک عدد و قیمتی اعتباریه فکر بشرک فیضه محتاج بولوندینی اعظم دن بری در؛ محیطنده نصل شانی عالی ایسه محیطه خارچنده، اوله جه شانی عالیدر . آورو پاچه اسمی رازیدن غلط اوله رق Bases در .

رازی الکیبک اسلام طیبی ایدی ، اسلام فلاسفه سنک بیوکلرندن ده بری ایدی؛ زمانک یکانه طیبی ، یکانه فیلسوفی ایدی . رازی نك شخصیت علمیه و فلسفیه سی شیمدی به قادر لایقی وجهه تدقیق و تتبع ایلامش ایدی ، بوایه اسلام فلسفه سی تاریخی ایچین ، بیوک بر بوشلق ایدی . غایت مهم ، پک ممتاز بر شخصیت صاحبی اولان فیلسوف نك صورت انکشافی کوستره جک اولان حیاتی ، بولوندینی عصرک ترقیات علمیه و مدینه سنه نمونه اوله جق مؤلفاتی ، حائر اولدینی علمنک منبعلرینی بیلدیره جک اولان مواد علمیه سنی ، شخصیت ممتاز سنی ایضاح ایدر جک اولان تعالیم علمیه سنی یکان یکان تدقیق ایدرک بوشلغی طولدیر مق ایستوروز .

صیاتی — ابوبکر رازی خراسانده بر جوق فقهای عظامه ، ناقدین حدیثه ، سادات صوفیه ، اعظم تکلمینه منشأ اولان ری [۱] شهرنده دوغمش ، اوراده یتیمش ایدی؛ عباسیلر دن المکتفی ، المقتدر زمانلرنده بولومش ایدی . او وقتلر عباسیلرک پارلاق دورلری سونمش ، طوائف ملوک اطرافی قابلامش ایدی . رازی چوجوقلمغندن بری علوم عقلیه به پک زیاده هوسکار ایدی . اول باول اونسکه مشغول اولدی ، فقط بونسکه اکتفا ایتدی ، آتشین ذکاسی اونی ادبیاته ده سوق ایتدی ، علوم ادبیه ایله ده مشغول ایتدی ، رازی نك طبیعت شعریه سی وار ایدی که اوکا شعر سوبلتدیرمش ایدی . رازی او عصرک مشاغلندن اولان کیمیای وهمی به ده خیلی امک ویرمشدی « احکام نجومی ده بیلیردی .

[۱] ری ایرانک پک قدیم و مشهور بر شهری ایدی . [۱۹ ویا ۲۰] تاریخنده دار اسلام اولدی .

رازی فلسفه‌ی بلخیدن [۱] تعلم ابتدی ، طبی ایسه بیوکلمنده او کردی . رازی طب تحصیلندن اول خسته‌خانه‌له کیدره ، اطبایی ، اجزاجیلری راحت براتزدی ؛ ادویه‌نک ، خسته‌تله‌نک احوالندن صورار دوریردی . بر کون خسته‌خانه‌ده بر باشلی ، ایکی یوزلی بر چوچق کورمشدی . اطبایه سببنی صورمش ، آلدینی جوابی پک خوش بولمش ایدی . بر حال فردوس الحکمة صاحبی ابوالحسن علی بن ربن الطبری دن [۲] طب تحصیل اتمه‌سنه بادی اولدی . بو علمده احاطه کیه صاحبی اولدی ، جالنیوس العرب [۳] عنواتی آلدی . رازی تحصیل علوم صدنده مملکت طولاشیردی ، اندلسه قادار کیدرک برمد . قرطبه‌ده قالدینی بیله سویلنیور . بغداده کلدیکی زمان اوتوز بوقادار یاشنده ایدی .

رازی اولاریده ، صوکر ا بغدادده خسته‌خانه مدیری اولمشدی ؛ بغداد . کیمیاخانه‌سنده چالشمش ایدی . رازی‌نک مملکتی اولان خراسان دیارنده پک بیوک موقعی وار ایدی . خراسان و ماوراءالنهر صاحبی منصور بن اسماعیل ایله آره‌لرنده مودت وار ایدی ، اونک خدمت طبابتنده بولونمش ، « المنصوری » یی اونک نامنه تألیف اتمش ایدی . رازی‌نک اکثر اقامتکاهی وطنی اولمق اعتباریله بلاد عجمده ایدی .

رازی‌نک مجلسنده تلیدلری ، اونلرک اوته‌سنده تلیدلرینک تلیدلری بولونوردی . بر مراجعت وقوعنده اولاک کیده بولونان تلیدلرینک تلیدلری جواب ویرلردی . شاید اونلر جواب ویره‌مزلرسه ایلریده بولونان تلیدلری جواب ویرلردی ، اونلرده جواب ویره‌مزلرسه صره استاذه کلیردی .

رازی طبعاً کریم ایدی ، ایی خویلی ایدی ، ناسه ایولک اتمکی چوق سوردی . خصوصاً خسته‌لر حقتده پک مرحتلی ، پک مشفق ایدی ، علاجلرینه صوک درجه اعتنا ایدردی ؛ عافیت و افاقت بولملری ایچین اولانجه طاقتنی صرف ایدردی . الدن کلدیکی قادار ادویه‌بی بر اقوب اغدییه ایله تداوی‌ی التزام ایدردی .

[۱] بلخی فلسفه‌ده ، علوم عقلیه‌ده حائر کالات ایدی . بر چوق علوم حقتنده مسوده‌لری وار ایسه‌ده تام بر کتاب شکانده دکیل ایدی .

[۲] ربن رانک و یانک فتحیلدر . ابوالحسن طیبیه‌یاتده تک ایدی . مملکتنده علم حکمت اوقوردردی ؛ اوراده ظهور ایدن برفته اوزرینه ریه کلش ایدی . رازی اوندن پک چوق علوم الدهه ایتدی .

[۳] جالنیوس زماننده اطبانک پیشواسی ایدی ، ابوالحسن علی بن الحسن المسعودی « علوم طبیعه‌ده آرسطودن صوکر ا بقراط ایله جالنیوسدن ده ا عالم‌هیچ بر کیمسه بیلمیورم » دیر ایدی . بقراط جالنیوسدن اول ایدی .

رازی نك بواهتمام ، بواعتناسی تبعات علمیه سنده جایگیر اولمغله برآن بوش طورمازدی ،
یازار دورپردی ، یا تبیض ایدر ویا تسوید ایدردی ، افضل علمانك تدوین اینتدیگری
کتابلرینه مطلع اولمغی عادت ایدمشدی .

رازی نك تداوی امراض خصوصنده کی مهارتی ، آنارذکا و فطتی ، «تقدمه المعرفة» [۱]
سایه سنده خسته لرك احوالی آ کلامه سی ، بك چوق اطبانك تشخیص ایده مدگری
خسته لقری تشخیص اتمه سی ، فرقه وارمدیقری علاجی بولیورمه سی عقوله حیرت
ویرردی . بوباده بك چوق حکایه و خبرلر واردر .

رازی احوال طبیعییه ، علوم فلسفیهیه ، قوانین منطقییه اعتنا اتمه یوب دنیا لذت لرینه
میل ایدن کیمسه نك هیچ برعلمنه اعتماد ایده مزردی .

رازی معتدل برطیب ایدی . نه تمامیه مادی اوله رق معنویاتی آتمش ، نه تمامیه معنویاته
باغلانه رق مادیاتی برطرف اتمش ایدی . دنیایی اذن بر اقدی ، معادی ده اونوتمدی .

رازی « جالینوس ایله ارسطو بر معناده اتفاق ایدر لسه اونك دوغرابسی بودر ، فقط
اختلاف ایدر لسه دوغری بی بولمق عقل ایچین بك مشکل اولور » ادعا سنده ایدی .
هم طیب ، هم ادیب اولان فیلسوفنر شونلری سوبله مشدر :

لعمری ما ادری وقد آذن البلی بعاجل ترحال الی این ترحالی
واین محل الروح بعد خروجه من الهیکل المنحل والحسد البالی [۲]

رازی نك کوزلرنده رطوبت وار ایدی . بو حال باقلایی چوق یمه سنه حمل اولونمش ایدی .
بالتیجه آخر عمرنده کوزلرینه قاره صو ایندی ، اجرای عملیات ایچون نزدینه کلان
طیبیه ، روایت اولوندیقنه کوره ، کوزلرک قاچ طبقه اولدیقنی صورمش ، اوندن جواب شفای
آله ماینج ، کوزلرک صورت ترکیبی بیلمیان برمتطبب ناصل اجرای عملیات ایده بیلیر دییه

[۱] بقراطه کنبجه به قادر طبابت کاهنلکه محتاج ایدی ، بقراط طبابتی کاهنلکدن آیرمش ،
«تقدمه المعرفة» کتابخی وضع اتمشدی . «تقدمه المعرفة» برطاق علاماندن باحثدرکه طیب اوعلامات ایله
ماضیده ، حاضره ، آتیده مرضک احواله واقف اولور ایدی . طیب ماضیده کی حالی خبر ویرنجه
خسته اوکا اعتماد ایدردی ، بوسابه ده مقتضایی اوزره معالجه یه امکان حاصل اولوردی . حاضری بیلیرسه
خسته لقی لایقوله تداوی ایدردی ، آتی بی بیلیرسه خسته لنگ مجومندن اول بوتون تدابیره مراجعت ایدردی .

[۲] بو بییرامش بدن چابوق برکوج اعلان ایدبور . حیاته قسم ایدرم که نزهه کوچ ایده جکمی
بیلیمورم . روح انحلاله اوغرامش هیکلدن ، چورومش بدنن چیقدن صوکرک عجا اونک
محل نزهه سی در ؟

دوشونمش، «دنیایی کورمکدن اوصاندم، ارتیق کورمک ایسته میورم» دهرک عملیاتی اجرا ایتدیرمامش ایدی. بوحال فیلسوفمکزک عالم حقنده بدین اولدیغنه دلالت ایدیور. رازی چوقه کچمکمزین مسقط رأسی اولان رینه [۳۱۰ ویا ۳۲۰] تاریخنده یتمش بوقادارباشنده اولدیغی حالده ارتحال داربقا ایتشدرد.

فیلسوفمکزک صورت ارتحالی حقنده شویله بر روایت واردرد: رازی بر کون وزیرم برضیافت ویررد، وزیریمکلری لذتلی بولور، هان یمک پیشین آشچی قادینلردن بری رازیدن آلیر، آشچی یمکی پیشیریر ایسهده وزیر اولدتی بولاماز. آشچیدن سینی صورار، آشچی پیشهن یمک اونک عیندر. فقط رازی نک تجرملری هپ آلتون وکوشدندر «جوابنده بولنور» وزیر «یمک لذتی تجرمنک آلتون وکوشدن اوله سندن ایلری کلیور، بوقادار آلتون وکوش آنجاق کیمیا ایله اله ایدیلور» خلیاسیله رازی بی حضورینه جلب ایدر، بیلدیکی کیمیایی کندیسنه اوکره تمهسنی تکلیف ایلر، رازی بو باده بر شی سوبله من، کیمیایی بیلدیکنی انکار ایدر. بونک اوزرینه وزیر اوفکهنی یگمن، فیلسوفمزی کیزلیجه کیریش ایله یوغار. دیمک اولویور که رازی کیمیا اوغورینه قربان اولوب کیتمش، آسیا استبدادی بک چوق اعظم کبی رازی بی ده فلاکتیدم لر میانه ادخال ایله مشدر.

مؤلفاتی — رازینک مؤلفاتی بک چوقدر. مؤلفاتی هر نه قادیار تصنیف اولونمامش ایسهده اونی طب، فلسفه، طبیعیات، فلکیات، مناقشات و مکاتبات، انواعیات [۹] غروب لرینه آیرمق ممکن اولاییله جکدر.

۱ — طب غروبی: [۲]

رازی نک طبه عائد بک چوق آثار بدیهه سی واردرد. اناری برچوق زمانلر اورویاده اوقونمش؛ یونانجه، لاتینجه، فرانسیزجه وانکلینزجه به ترجمه اولونمشدر. باشلیجه لر شونلردرد:

۱ — الحاوی — اوتوز جلددر، طب کتابلری ایچنده اک بویوک، اک پاراغی بودرد. بقراط و جالینوس کبی اطبانک، زمانه قادیار کلوب کچن اطبانک کتابلرنده متفرق بر صورتده بولدیغی بوتون خسته لقلری و صورت تدویسی بوراده طوبیلامش، هپسنده قائله نسبت ایله مشدر. الحاوی مسوده حالنده ایکن رازی ارتحال ایتمش ایدی. مشهور ابن العمید، الحاوی بی

[۱] طبک شرقده کی صورت تلقیسی ایچون «الکندی» مزه مراجعت اولونسون. صحیفه ۷۷.

[۲] ذکر اولتان غروبدره داخل اولمایوب متنوع فنلره طائد اولانلردرد.

رازیبک قیزقرداشندن ایسته مش، بو اوغورده پک چوق پاره بذل ایله مش ایدی . ایشته بو پاره لر سایه سده قیزقرداشی کتابک مسوده لرینی چیقارمش، ابن العمیده تسلیم ایتمشدر ابن العمید ریده کی تلیدلری اولان اطبایی طوپلاتدیرمش، کتابی اونلره ترتیب ایتمش ایدی. الحاوی لاتینجه هیه وسائر اوروپا سانلرینه ترجمه اولوندینی کی متن عربیسی [۱۵۰۹ و ۱۵۴۲] تاریخچرنده وندیگده طبع اولونمش ایدی . الحاویبک بر آدی الجامع ، « حاصر صناعة الطب » در .

۲ — المنصوری ویا الکناش [۱] المنصوری — بونی خراسان صاحبی منصور بن اسحاق ابن اسماعیل نامنه تألیف ایله مش ، بو کتابده اختصار وایجازی التزام ایتمشدی .

۳ — کتاب الجدری والحصبه — بو کتاب [۱۸۶۶] ده انکلیزجه به ترجمه سنبه برابر لوندرده ، بالکزم متن عربیسی بیرونده طبع اولونمشدر. اصلی لاتینجه و یونانجه به ترجمه اولونمشدر. چیچک ، قیزاموق خسته لقلرینی الك اول ذکر ایدن بو کتابدر ، بو خسته لقلر حفته ک اول تحقیقات طیبیه یی بیان ایدن، بو اثر عالی درکه شرکه عائد بر چوق مشاهدات واردر . اون درت بایدر .

۴ — الطب الملوکی — طبرستان صاحبنه یازدینی کتابدر . بوراده اغدیله ایله تداوی یی ، ادویه نك اغدیله ایچنه صوقوله سنی بیان ایدیور .

} بونلرده مطبوعدر	۵ — الاقرا باذین [۲]
	۶ — تقسیم العلل
	۷ — المذحل الی الطب

۸ — منافع الادویة ومضارها — غدالرك منافعی ، مضر تلرینک دفعی حفته یازدینی بو کتاب ۱۳۰۵ ده مصرده باصیلمشدر . کتابک کنارنده ابن سینانک ده طبه دائر بر کتابی واردر .

۹ — سام یلنک پک چوق حیوانی قتل ایتمه سنک اسبابنه دائر بر کتاب .

۱۰ — مفصل ، تقریس ، عرق النساء علتلرینه دائر بر کتاب .

۱۱ — شدتلی پرهیزک ، همان ادویه به مبادرت ایتمه نك بدنه مضر اولدیغنه دائر بر کتاب

۱۲ — خلقک اطباء حادثه دن یوزچو یروب عادی اطبایه میل ایتمه لرینک اسبابی حفته بر کتاب

[۱] کناشه قواعد و فوائد قید اولونان بر مجموعه دیمک در .

[۲] ترکیب ادویه ، اجزایلیق

- ۱۳ — سرالطب
- ۱۴ — الکافی
- ۱۵ — منافع اعضا حقنده بر کتاب
- ۱۶ — بوبرك و مئانه حقنده بر کتاب
- ۱۷ — جاهل طیبیلرك خسته لری آرزولرندن منع ایدرك خسته لقلربنی آرتیردقلربنه
داثر بر کتاب
- ۱۸ — هر برده بولونه بیان ادویه حقنده بر کتاب — بوراده برطاقم ادویه بیان ایدیورکه
طیب حاذق آرتیق باشقا بر دوا آرامغه محتاج اولیور.
- ۱۹ — التقسیم والتشجیر — بوراده امراضك هر برینك اسباب وعلاماتی، علاجلربنی
آیری آیری بیان ایدیور.
- ۲۰ — بعضی کیمسه لرك باشنده زکامه بکزر بر صورت حاصل اولان اویقو خسته لغك
علتی حقنده بر کتاب
- ۲۱ — صیدلة الطب
- ۲۲ — تلیدنی یوسف بن یعقوبه ، کوز خسته لنی ، علاجی ، ادویه نك ترکیبی حقنده
یازدیننی رساله
- ۲۳ — خسته خانه سنك اوصافی حقنده بر کتاب
- ۲۴ — حمام حقنده بر کتاب
- ۲۵ — محنة الطیب
- ۲۶ — طب الفقراء — بوراده مرضلری ایضاح ایدرك موجود اولان ادویه ایله
تداوی نك امکاتی کوستریور
- ۲۷ — صارغی حقنده بر کتاب
- ۲۸ — طیبیک اوصافی حقنده بر کتاب
- ۲۹ — قولونج حقنده بر کتاب
- ۳۰ — خسته لرك بیمکلری حقنده بر کتاب
- ۳۱ — مشکل اولان علتلر و بوبابده طیبیک معذرتی حقنده بر کتاب
- ۳۲ — آگسزین ظهور ایدن ویا اهمیتی بولونورده طیبی عاجز براقان اولدیربیحی
علتلر حقنده بر کتاب

- ۳۳ - هر مملکتده جاهل طیبیلرک حاذق طیبیلردن زیاده بولوندقلرینه دائر بر کتاب
 ۳۴ - فلج حقنده بر کتاب
 ۳۵ - بوتون علتلری ای ایتمک طیبیک ید اقتدارینه ویرلمدیکنه دائر بر کتاب
 ۳۶ - آغز چاریقلینی حقنده بر کتاب
 ۳۷ - ۴۱ کوزک ، جکرک ، اعضای تناسلک ، قلبک ، قولاغک ، مفاصلک هیئتلری
 حقنده بر کتاب

- ۴۳ - آبراشلق ، یوزده کی قیرامتقلر حقنده بر کتاب
 ۴۴ - ادویه معدنییه دائر بر کتاب
 ۴۵ - ادویه مرکبه حقنده بر کتاب
 ۴۶ - خواص اشیا حقنده بر کتاب
 ۴۷ - الاستدراک من کتب جالینوس - حنین بن اسحاق [۱] ذکر ایتمیوب جالینوسک
 فهرستنده مذکور اولیان کتابلری حقنده بر ائردر
 ۴۸ - صوسزلق ، زیاده حررات حقنده بر کتاب
 ۴۹ - کوزک سائر حواسه اولان مزیتی حقنده بر کتاب ... الخ

فلسفه غروبى :

روحیاته عائددر	}	۱ - رؤیالر حقنده بر کتاب
		۲ - لذت حقنده بر کتاب
		۳ - نفسک جسم اولمدیقنه دائر بر کتاب
		۴ - النفس الصغیره
		۵ - النفس الکبیره
منطقه عائددر	}	۶ - اوهام وحرکات نفسانییه حقنده بر کتاب
		۷ - ایساغوجی ویا مدخل
		۸ - جمل معانی قاطیغوریاس ویا مقولات
		۹ - جمل معانی انالوطیقا الاولی ویا قیاس

[۱] حنین بن اسحاق کمال شهردر، خرسیتاندر. درت مشهور مترجلردن بری در. دیگر اوچی شونلردر: الکندی ، ثابت بن قره ، عمر بن فرخان الطبری. بقراط ایله جالینوسک کتابلرینک متالرینی ایضاح ایدن، پک کوزل بر صورتده تلخیص ایدن ، مغلق بزلرینی آجان بوایدی وقانی ۲۶۰ تاریخنده در.

منطقه عائددر } ١٠ — برساله [١]

١١ — بر قصيده

١٢ — ان للانسان خالقا — بوراده انسانك بر خالق طرفندن حكمته اويغون بر

صورتده يارادليغني تشريح وفيسيولوژي فنلريله اثبات ايدييور .

١٣ — ان للعالم خالقا حكيا — بورادهده عالمك بر خالق حكيمي اولديغني اثبات ايدييور.

١٤ — علم الهي حقنده فلاسفهك مقاصديني مين برساله

١٥ — علم الهي حقنده كوچوك برساله

١٦ — علم الهي حقنده بر قصيده

١٧ — الحاصل — علم الهي به دائر ديكر بر اثر .

١٨ — رأي افلاطون اوزره علم الهي

١٩ — فلاسفهني غافل قیلان نقطه حقنده بر كتاب

٢٠ — السر في الحكمة

٢١ — سر الاسرار في الحكمة

٢٣ — عالمك دائما كورديكمز حال اوزره قاله سنك ممكن اولمديغنه دائر بر كتاب

٢٤ — حدود و قدم اجسام طرفدارلرينه عائد بر فصلي آتام خصوصنده بر رساله

٢٥ — اجسامك قديم و حدودني حقنده ايري بر رساله

٢٦ — اهل توحيدايه اهل دهراراسنده «احداث عالم» خصوصنده كي مناقضه به دائر

بر رساله

٢٧ — ميزان العقل

٢٨ — طب النفوس و ياطب الروحاني — اصلاح اخلاق حقنده بر اثر در

٢٩ — سيرة الحكماء

٣٠ — السرة الفاضلة و سيرة اهل المدينة الفاضلة ... الخ

طبيعيات غروبي :

١ — سمع الكيان — ويا مدخل علم طبيعي

٢ — ٣ كورمك حقنده ايكي رساله — برنده كورمك كيفيتك كوزدن چيقان شعاع

[١١] بوني متكلمين اسلاميهك الفاظيله يازمشدر .

الیله اولدیغنی انکار ایدیور. دیکرنده آیدینه قده ، قارا کلقده کورمک کیفیتنک مختلف اولدیغنک
اسیانی بیلدیوریور .

۴ — بهار و صوک بهار حقنده بر رساله

۵-۱۶ — صنعت کیمیا حقنده اون ایکی کتاب [۱] — بوکتابلرده کیمیانک وارلغنی

قیول ایدیور .

۱۷ — جسمک بالذات متحرک اولوب حرکتک حرکت طبیعیه اولدیغنه دائر بر رساله

۱۸ — حرکتک کورلیوب بیلندیکنه دائر بر رساله

۱۹ — اوزاه طبیعیه

۲۰ — جواهر الاجسام

۲۱ — طبیعی ارضک بالجیق ویا طاش اولدیغنه دائر بر رساله

۲۲ — قار حقنده بر رساله

۲۳، ۲۴ — سکون و حرکت حقنده ایکی رساله

۲۵-۲۷ — ایریلی اوفاقلی هیولی حقنده اوچ رساله . . . الح

۲۸ — الحلاء والملاء — زمان و مکان حقنده بر آردر

فناکیات غروبی :

۱ — هیئه العالم — بوراده ارضک کرویتی ، کونشک ارضدن بویوک، قرق ایسه

کوچوک اولدیغنی بیان ایدیور

۲ — استدارة النکواکب

۳ — ارضک وسط ساهه مستدیر اولسی حقنده بر رساله

۴ — برهان ریاضیه به مالک اولیان کیمسه نک ، ارضک کروی اولدیغنی تصور

لیده میه چکنه دائر بر رساله

۵ — شمسک ، کوکبک طلوع وغروب لری ارضک حرکتندن نشأت ایتیوب بلکه

خلکک حرکتندن نشأت ایتدیکنه دائر بر رساله

۶ — کواکب سجه حقنده بر رساله

۷ — احکام نجوم حقنده بر رساله . . . الح

[۱] مدخل تلمیسی ؛ مدخل برهانی ، الحجر الاصغر . الاکیر . . . الح

منافعات و مطاببات غروبی : [۱]

- ۱ — منافی مذهبندن [۲] بری ایله ازارلنده جریان ایدن مناقشه حقننده بر کتاب رازی بوراده منایه مذهبك خطالرينی ایضاح ایدیور
 - ۲ — جالینوسك کتابلارنده کی شکوک و مناقضات
 - ۳ — اون مسئله ایله طیبی رده قالقیشان بر کستخی رد حقننده بر کتاب
 - ۴ — الکندی بی ، کیمیای ممنوع قیلدیغندن دولایی رد حقننده بر کتاب
 - ۵ — جاحظی ، صاعت طیبی رد ایتدیکنندن دولایی رد حقننده بر کتاب
 - ۶ — ینه جاحظی ، کلامك فضیلتی حقننده یازمش اولدینی ، فلاسفه علمهنده آغیر سوزلر صرف ایتدیکی کتابده کی تناقضلری مبین بر رساله
 - ۷ — معتزله بی انتقاد حقننده بر رساله
 - ۸ — ابن الیمان قارشو طب روحانی بی رد حقننده
 - ۹ — احمد بن طیب السرخسی بی ، جالینوسی « آجی طات » حقننده رد ایتدیکنندن دولایی ، ردی متضمن بر رساله .
 - ۱۰ — متکلمیندن مسمی بی ، اصحاب هیولایی رد ایتدیکنندن دولایی ردی حقننده بر رساله
 - ۱۱ — طیب جریری برمیوه مسئله سندن طولایی رد حقننده بر رساله .
 - ۱۲ — علم الهیپده ارسطو مذهبك شرحی ضمننده [انابو] نک یورقیویوسه [۳]
 - یازدینی کتابی رد حقننده بر رساله .
 - ۱۳ — ابوالقاسم الباجی ایله اوزون اوزادی به علم الهی حقننده مناقشه لر .
 - ۱۴ — حسن بن اسحاق القمی به یازدینی رساله سی .
 - ۱۵ — زکامک عاتی حقننده ابو زید الباجی به یازدینی رساله .
 - ۱۶ — برقلسه [۴] قارشو شکوک .
 - ۱۷ — لذت حقننده سهیل الباجی به رد حقننده بر رساله .
 - ۱۸ — امامت بابتده کیالی رد حقننده بر رساله .
-
- [۱] الکندی نک جدایات غروبه بر نظیره اوقی اوزره بو غروب آجیلشدور .
 [۲] الکندی ص ۳۰ مراجعت
 [۳] ایساغوجی بی یازان .
 [۴] برقلس افلاطون مذهبته منسوبدره قدم وحدوث عالم حقننده شکوکی واردور .

- ۱۹ — التذییر کتابی نقض حقنده بر رساله .
 ۲۰ — بلخی بی علم الهمی حقنده رده عائد بر رساله .
 ۲۱ — سهیل البلیخی به معادی تثبیت حقنده یازدینی رساله .
 ۲۲ — هیولی مسئله سنده ابن الیمانی رد حقنده بر رساله .
 ۲۳ — منصور بن طلحه نک کتاب الوجودینی رد حقنده بر رساله .
 ۲۴ — ابوالقاسم بن دلفه حکمته دائر یازدینی رساله .
 ۲۵ — علی بن وهبانه یازدینی رساله .
 ۲۶ — ابن ابی الساجه حکمته دائر یازدینی رساله .
 ۲۷ — سعودی ایله آر لر ندره حدود عالم حقنده جریان ایدن مباحثه حقنده بر رساله ... الخ

انواعیات غروبی :

شطنج وطاوله حقنده کتابلر ، محنة الذهب والفضه والمیزان الطبیعی نامنده کی کتابی ، علامات اقبال وعات حقنده کتابلر . امامت حقنده ایکی کتابی ، هندسه به عائد بر ایکی کتابی ، دعانک وجوبی حقنده کتابی ، عیوب اولیا حقنده [۱] ، خراس تلامیذ حقنده ، حمل موسیقی حقنده ، المرشد ویا العقول نامنده کی کتابی .. الخ .
 رازی بو کتابلرله قالامش ، جالینوسک کتابلرینی تلخیص واختصار ایله مش ، بعضی کتب قدیمه یه ده تفسیر یازمش ایدی . رازی نک بلخی حقنده کی نقضی بالاخره معتزله دن ابو عبدالله حسین البصری طرفندن رد اولونمشدر .
 رازی نک طبه ، فلسفه ، طبیعیات ، فلکیات به چوق خدمت لری سبق ایشدر .
 انکسار ضیائی کشف ایدن رازیدر . غیطان یاقینسک موجودی رازیدر ، چیچک و قیزامیق حقنده ایلرل تحقیقاتی طبعده بولونان رازیدر ؛ رازی اسلام علماء طبیعی آراسنده خلاده قوه جاذبه اثبات ایدیوردی .

موارد علمی — رازی به کلنج به قادار ابو الحکما الکبندی سایه سنده فلسفه یونانیه بی الفاظ قرآنیه ایله افاده بی بر مسلک ایدینان مدرسه مشائییه تأسس ایش ، ابوالهذیل ونظام سایه لر ندره ینه فلسفه یونانیه نک تأثیری آلتنده کلام کسوه جدیدیه بورومش ، ابن کلاب بصری وبغداد صوفیه رئیس حارث محاسبی سایه لر ده هر ایکی مسلکله فارشی اهل سننه مخصوص بر کلام مدرسه سی احداث اولونمش ایدی . یونان فلسفه سی

[۱] ابن ابی اصیبه بو کتابک اعداسی طرفندن نسبت ایدلدیکنی بیان ایدیور .

يك متشدت ، بك متباعد بر مجموعه شكائنده اهل اسلام انه دوشمش ایدی . الكندی
 آرسطو فلسفه سنی عمده قیلمش ، ابو الهذیل ایسه طبیعیتی ذیقراطیس ، السهبانی
 امذوقلس فلسفه لرینه بنا قیلمش؛ نظام ده طبیعیانده انکساغورث فلسفه سنی عمده ایدمش
 ایدی . الكندی مدرسه سی مدرسه فلسفیه ، ابو الهذیل ایله نظام مدرسه لری مدرسه
 کلامیه ایدی . الكندی نظرنده اصل فلسفه صفات مختلفه ، مذاهب عیدیه آره سننده
 آهنگ وحدتی تأمین ایدن قسم ایدی ، ایسته آرسطو آهنگ وحدتی اک اساسی بر صورتده
 حیطة اطلاعه آلمش یکنه بر فیلسوف ایدی . الكندی ایله باشلایان مدرسه مشائییه
 معقبرلی ، خصوصاً تلیندی ابو العباس احمد بن طیب السرخسی ایله سیر سریننده دوام
 ایتمش ایدی ، ابو العباس السرخسی استاذینک شهرتیه رقابت حاصل ایدرک درجه ده یدطولی
 صاحبی ایدی ، تحصیل و اسع ایدی ، ناقد بر فیلسوف ، حاذق بر طیب ، مدقق بر ریاضی ،
 ماهر بر فلکی ایدی نادره گو ایدی ، علوم عربیه بی ده بک انی بیایدی . فلاسفه و متکلمین
 آره سننده حدیثه انتساب ایدنرهان یوق دینه چک مرتبه ده غایت نادر ایدی ، ایسته اونادر
 ذواندن بری احمد بن طیب السرخسی ایدی .

احمد بن طیب السرخسی نك قلمی تزیه ، عبارته سی لطیف ایدی . مع التأسف عقلی
 علمندن آز ایدی . ایسته مجرد تدبیر سزلیکی یوزندن [۲۸۳] ده خلیفه مقتصدک قهرینه
 اوغرادی . اوچ سنه منکوب اولدقدن صو کرا [۲۸۶] ده قتل اولوندی ، سرخسی ده
 رازی کی آسیا استبدادینه قربان کیتدی . سرخسی نك فلسفه ، نجوم ، موسیقی به ، جغرافیایه
 جبر و حسابیه ، طب و طبیعیانه ، جدلیاته عائد متعدد اثر لری وارد . سرخسی نحو عربی
 ایله منطق آره سننده کی فرقی کوستیر مهم بر کتاب ده یازمشدر . آروجه جالینوسه رده سی ،
 ثابت ابن قره ایله [۱] مجاوبه لری ، حنین بن اسحاق ردی متضمن بر کتابی - بغدادک
 فضائل حقیقه بر رساله سی وارد .

رازی کرک بونلرک ، کرک باشقارلرینک کتاب لرینی او قور ، او قودینی کتساب لرینک
 مؤلف لرینی تعقیب و تنقیددن بر آن خالی قالماز ایدی . فکر تنقیدی حائز ایدی بویله چه فکر
 صحیحی فکر سقیمدن آیرر ایدی . بونسکله برابر طبه اعتنایی فلسفه دن زیاده ایدی .
 رازی الكندی و سرخسی و امثالی فیلسوف لرک تعقیب ایتدک لری بو حرکت فلسفیه به
 قارشی کلدی .

[۱] صابئی فلاسفه سنندن ایدی ، بر چوق آثار نشر ایتشدی . طبه و علوم فلسفیه ده بک بوکسک
 ایدی ، وفاتی [۲۸۸] تاریخنده در .

ارسطونک و فائندن سو کرا نظریات عالیہ سندن اوصانیہ رقی مذهبندن دونو ماش ایدی .
ایپیکور ذیمقراطیس فلسفہ سنہ ، پیرھون سوفسطائیہ مسالکسنہ ، زہنون وجودیہ مذهبہ
دونمش ایدی . اهل اسلام آره سنده رازی ده بونلره بکزه دی . ارسطو فلسفہ سندن عدول
ایتدی ، ارسطودن پک زیاده انحراف ایتدی ، علمی افلاطوندن وسائر قدمای فلاسفہ نک
آرا وافکارندن آیرلدیغندن طولانی ارسطوی تعیب ایدردی . اولیه ظن ایدردی که ارسطو
فلسفہ بی افساد ایتمش ، اصول فلسفہ بی تغییر ایله مشدر .

رازی ارسطوی ذکاسنده تقدیر ایتدیکی حالده قدماء فلاسفہ دن آیرلدیغنی بویوک بر
عیب بیلور ایدی . بوکامنی فلاسفہ قدیمه طبیعیه بی ترجیح ، هندک معدن حکمت و منبع
عدل و سیاست اولسی فکریته مبنی هند فلسفہ سنی ترویج ایدوردی . بونده اک زیاده
محیطک تأثیری کورولمش اوله جق در . چونکه هند فلسفہ سنک جولانکاهی ایران ایدی .
فہالیم علمیہ سی — رازی هر نه قدر بر مدرسه فلسفہ تأسیس ایده مامش ، روحیات
و منطقه اسلافندن فضله برانکشاف کوستره مامش ایسه ده کندیسنه مخصوص اولان فکر
فلسفہ سی ایله کندینی شایان نظر قیلمشدی .

رازی نک کتابلرینه باقیلهرق عقیده فلسفہ سنہ اطلاع ممکن اوله بیلور . رازی علم الہیہ
اسلافندن خیلی آیراش ایدی . چونکه علم الہی و طب روحانی وسائر کتابلرنده توحید
باینده محوس [۱] مذهبنی ، نبوت تابنده براهمہ [۲] مذهبنی ، تناسخده عوام صابنه [۳]
مذهبنی استحصانه دلالت ایدن سوزلری وارا ایدی که بوده آنفا بیان اولندیغنی اوزره هند
فلسفہ سنہ اولان توجهندن ناشی ایدی .

ماہر الطبیہ سی — ۱ — رازی اللہه معتقد ایدی . حکمت الہیہ بی اثبات ایدر
ایدی . نظر نده اللہ حکیم ، مدبر عالم ایدی . اللہک بو تدبیری دائمی ایدی . عالم بر حکیم
طرفندن حکمتہ او یغون بر طرزده احداث اولونمش ایدی . عالم کوردیکمز بو حالده قاله مز ایدی .
آنجا ق الہدن باشقا بر طاقم قدیملر واردر اونلر ده نفس ، خلا ، مدت در .

۲ — نفس بنفسه قائم بر جوهر در ، جسم دکیلدر ، اعراضی حامل در ، اصلا مکانی یوقدر .
[۱] بومذهب قدماء خمسہ قائل اولور : ایزد ، اهریمن ، زمان ، مکان ، طینت و یا هیولی .
ایزد فاعل خیر ، اهریمن فاعل شر در . الکنندی ص ۳۱
[۲] براهمہ نبوتی ابطالده ، حیوانی ذبحک حرام اولسی کیفیتنده اتفاق ایتشدر در ، بر قسمی
حدوث غالہ ، بر قسمی قدم طالہ قائلدر . ہندده عددری اوقادار جوق دکیلدر .
[۳] ہندده اکثریتک مذهبدر . بونلر طالک ازلی اولدیسنه قائلدرلر ، کواکبه تنظی ایدرلر .

۳ — خلا مکان مطلق در ، مکان نامتناهی در ، اولیه بر مکاندر که اونده هیچ بر متمکن یوقدر .

۴ — مدت زمان مطلقدر .

کورلیور که رازی دیگر فلاسفه الهیون مذهبندن ، ایدن ای به آیرلش ، مجوس مذهبنه ، هند فلسفه سینه یا قلاششدر . الکنندینک تعقیب ایتدیکی مابعدالطبیعه موجبنه عالم قدیم ایدی . رازی عندنده ایسه محدثدر . الکنندی فلسفه سنده خلا تمتع ایدی ، رازی فلسفه سنده ایسه ممکندر و قدیمدر . الکنندی عندنده زمان فلك اعظمك حرکتك مقدراری ایدی « فلك اعظمده قدیم ایدی رازی عندنده ایسه زمان مطلق قدیمدر . فلك اعظمده محدثدر .

نفس حقنده رازی ایله الکنندی ایله آرلرنده بر فرق کورلیور چونکه الکنندی افلاطون مذهبنی قبول ایدرک روحك جسمدن اول عالم عقلمده بولوندیغنی قبول ایدیوردی . بو ایسه آرسطو مذهبنه مخالف ایدی رازی بورادهده آرسطو مذهبنه مخالف اولش ایدی . ۵ : تناسخ — ارواحك احساسادن مفارقتدن سوکرا دیگر اجساده انتقالی در . تناسخ اعتقادی ظهور اسلامدن اول بعض فلاسفه ، بعض مجوس ، بعض یهودده وار ایدی . ظهور اسلامدن سوکره ایکی فرقه یه فرجه یاب دخول اولدی : قدریه ، شیعه . قدریه دن احمد بن حابط و تیلذلی ، شیعه نك غلاندن سبأیه ، بیانیه ، جناحیه ، خطابییه ، بعض راوندیه [۱] تناسخ طرفدارلرندن ایدی .

مشهور ابن حزم الاندلسی ایله تورك فیلسوفی ابونصر فارابی رازی نك علم الهیسنی رد ایشلر ، بو باده مستقل اثرلر یازمشلردی . فارابی علم الهیسنه آرسطو مذهبنی اوزره یورودی ، مبادی سنه روحانییه نی قبول ایتدی ، وحی ایله فلسفه آرلر سنده فرقی کوستردی ، نبوته احتیاجی ایضاح ایتدی . رازی الکنندی و سرخسیدن آرلدی ، فقط فارابی طرفندن قارشولندی . رازی علم الهیسنه ابوالحسین البصری طرفندن ددرده اوغرا دی .

الکنندی باشده اولدیغنی حالده فلاسفه مشائییه نبوتی ، وحی قبول ایدرلر ، اونی فلسفی بر نظر ایله ایضاح ایلرلر ، نبوتی ضروری کوریرلر ایدی ؛ فلسفه نی اسلام محیطنه مساعد بر صورتده تالیق و قبول ایدیورلر ایدی . رازی ایسه باب نبوته ینه اسلافندن آرلدی ، اخلاقی ایله ده او یوشه مدی بو باده براهمینی خوش کور یوردی . فکر فلسفیسنك اسلام محیطنه

عدم انتشاری بودند ایبروکلش اوله جقدر. بوندن طولای « دفع مضار الابدان بارض مصر » صاحبی علی بن رضوان المصری [وفاتی : ۴۵۳] وسائرہ رازی نك عیوب اولیا حقنہ یازمش اولدینی کتابی حقنہ « کتاب الرازی فی مخاریق الانبیا » [۱] دیمشردی .
فی الواقع طبقات اطبا صاحبی ابن ابی اصیبعہ بوکتابک رازی یہ اسنادینی قبول ایتیمور ایدی، فقط علی بن رضوان کبی ذوات براهمیہ اولان میلنی نظر اغتبارہ آلہرق بوکتابی رازی یہ اسناد ایدیورلردی .

طبقات ام صاحبی ابوالقاسم صاعد الاندلسی ده رازی حقنہ « علم السننی ایلہ توغل ایتامش ، بوراده کی مقصد اصلی بی آکلما دیغندن رایلرنده تشستت کورولمش ، سخیف رایلرینی قبول ایتمش ، نامقبول مذهب اختیار ایلہ مش ایدی ، آکلما دینی ، یولارینی کوره مدیکی جماعتی ذم ایدردی « دیمشدی .

اهلوقی — رازی کوا کب تابتہ نك، بلده لرك اخلاقده تأثیری اولدیغنه قائل اولوردی : « کوا کب تابتہ نك طولده ، عرضده انتقال ایتہ سینله اخلاق ومزاجلرده منتقل اولور . بلده لرك عرضلرنده کی اختلاف ایلہ مزاجلر، اخلاق ، عادات ، ادویہ واغدیہ نك طبیعتلری دیکشیر « دیر ایدی . جسمک مزاجنی ده اخلاق نفسه تابع طوتاردی .

الکندی ایلہ مقابلہ — الکندی مهم برمدرسه تأسیس ایتدیکی حالده رازی برمدرسه تأسیس ایدہ مامشدی . الکندی یونان فلسفه سنه یونہلدیکی حالده رازی بالعکس هند فلسفه سنه یونہلمشدی . الکندی کیمیایی وهمی بی رد ایتدیکی حالده رازی زمانی علماسنک پک چونخی کبی اونی مروج ایدی ، حتی کیمیا بیلدیکنی ادعا ایدر [۲] . « بن فیلسوف اسمنی آنجاق کیمیا بیلانه ویریرم چونکه کیمیا سایه سنده ناسه محتاج اولماز، ناسک اللربنه باقر » دیر ایدی . الکتدیده وصف غالب فلسفه ، رازیده ایسه بالعکس طب ایدی . الکندی « فیلسوف العرب » ، رازی « جالینوس العرب » ایدی . الکندی عرب فیلسوفی ، رازی ایران فیلسوفی ایدی . الکندی کندیسنه مخصوص افکار ایلہ کندیسنی شایان نظر قیلمدینی حالده رازی بالعکس کندیسنه مخصوص افکار ایلہ کندیسنی شایان نظر قیلمدی .

رازی کچدی کیتدی میداننی فارابی یہ براقدی . فارابی ایسه اونک ایزنی تعقیب ایتدی فکر مخصوصی انکشاف ایتدین سوندی کیتدی .
ازمیری : اسماعیل مہدی

[۱] مخاریق اسباب وآلات دسایس دیمکدر .

[۲] مشهور کیمیاچیلر جابر بن حیان ، یحیی بن بحاق خالد بن برمک ، دوالنون مصری ایدی .